

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2010-3-213 (Önaraştırma)
Karar Sayısı : 10-78/1625-625
Karar Tarihi : 16.12.2010

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

10 **Başkan** : Prof. Dr. Nurettin KALDIRIMCI
Üyeler : Doç. Dr. Mustafa ATEŞ, Mehmet Akif ERSİN, İsmail Hakkı KARAKELLE, Doç. Dr. Cevdet İlhan GÜNAY, Murat ÇETİNKAYA, Reşit GÜRPINAR

B. RAPORTÖRLER: Hilmi BOLATOĞLU, Aytül TOKATLI, Fethullah GÜLER

C. BAŞVURUDA

BULUNAN :- Kamu İhale Kurumu
Mevlana Bulvarı (Konya Yolu) No:186 06520, Balgat/Ankara

20

D. HAKKINDA ÖNARAŞTIRMA YAPILANLAR:

- Akaray Grup İnş. Tic. İth. İhr. Ltd. Şti.
Andiçen Mah. Vatan Cad. 425. Sk. No:2 Sincan/Ankara

- Ali Demirok
Çetin Emeç Bulvarı 8. Cad. No:34/12 Balgat/Ankara

- Ana-Kent Plan. Yapı Yat. Tur. Enj. San. Tic. A.Ş.
Aytan Sok. No:31/4 Mebusevleri/Ankara

30

- Asil İnşaat San. Tic. Ltd. Şti.
Hoşdere Cad. Nazilli Sok. No:13 D:6 Yukarı Ayrancı/Ankara

- Arazi Toplulaştırma İşi Yapan İş Adamları Derneği
Sancak Mahallesi 249. Sokak Martı Apt. No:57/2
Çankaya/Ankara

- Aysa Müh. İnş. Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1042. Cad. 1337/2 Sokak No:2/8 Öveçler
Balgat/Ankara

40

- Etap İnşaat Müh. Ltd. Şti.
Necatibey Cad. No:33/1 Sıhhiye/Ankara

- Genel İnşaat Ltd. Şti.
Ceyhun Atıf Kansu Cad. 18. Sk. No:1/16 Balgat/Ankara

- Fur-Ka Yapı Akykt. İltsm. Eğt. Teks. San. Tic. Ltd. Şti.
Hoşdere Cad. Nazilli Sok. No:13 D:8 Yukarı Ayrancı/Ankara

50

- İsmail Özhelvacı İnş. Tahh. Tur. Tic. Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1065 Cad. No:36/8 Öveçler Balgat/Ankara

- Maz İnşaat Tah. Petrol Nak. San. Tic. Ltd. Şti.
Çukurambar Mah. 44. Cad. No:2/11 Balgat/Ankara

- Pehlivanoğlu Yap. Nak. Tur. Gid. Eml. San. Tic. A.Ş.
Cevizlidere Cad. No:38/15 Balgat/Ankara

60 - Sanel Har. Müh. İnş. Taah. San. Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. Şehit Yaşar Akansel Sok. Özgürler İş Merkezi
No:3/413 Ulus/Ankara

E. DOSYA KONUSU: Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Arazi Toplulaştırma/Tarla İçi Geliştirme ihalelerinde danışıklı teklif verilerek 4054 sayılı Kanun'un ihlal edilmiş olabileceğine ilişkin olarak Kamu İhale Kurumunca yapılan başvuru.

70 **F. İDDİALARIN ÖZETİ:** Yapılan başvuruda özetle; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (TRGM) tarafından yapılan Arazi Toplulaştırma/Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri projesi ihalelerinde danışıklı teklif verilerek 4054 sayılı Kanun'un ihlal edilmiş olabileceği sonucuna varıldığı belirtilmiş ve AT/TİGH projesi ihalelerinin tüm kısımlar itibarıyla incelenmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır.

80 **G. DOSYA EVRELERİ:** Kurum kayıtlarına 12.7.2010 tarih ve 5392 sayı ile giren başvuru üzerine hazırlanan 17.9.2010 tarih ve 2010-3-213/İİ-10-265.HB sayılı İlk İnceleme Raporu, Rekabet Kurulu'nun 23.9.2010 tarih ve 10-60/1253-M sayılı toplantısında görüşülmüş ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde soruşturma açılmasına gerek olup olmadığının belirlenmesi amacıyla, Kanun'un 40/1. maddesi uyarınca önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir. İlgili karar uyarınca yapılan inceleme sonucunda düzenlenen 8.12.2010 tarih ve 2010-3-213/ÖA-10-265.HB sayılı Önaraştırma Raporu 14.12.2010 tarih ve REK.0.07.00.00-110/538 sayılı Başkanlık önergesi ile 10-78 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

90 **H. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ:** İlgili Raporda özetle; başvuruya konu iddialar hakkında 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmasına yer olmadığı sonuçu ve kanaatine ulaşıldığı ifade edilmiştir.

I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. Taraflar

Arazi Toplulaştırma/Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri (AT/TİGH) ihalelerine teklif veren çok sayıda teşebbüs bulunmakta olup önaraştırma döneminde bu teşebbüslerin birlikleri olan Arazi Toplulaştırma İş Yapan İşadamları Derneği ile sektördeki büyük oyuncularda yerinde inceleme yapılmıştır. Bunlara aşağıda yer verilmiştir.

I.1.1. Akaray Grup İnş. Tic. İth. İhr. Ltd. Şti. (Akaray)

I.1.2. Ali DEMİROK

I.1.3. Ana-Kent Plan. Yapı. Yat. Tur. Enj. San. Tic. A.Ş. (Ana-Kent)

I.1.4. Asil İnşaat San. Tic. Ltd. Şti. (Asil İnşaat)

I.1.5. Arazi Toplulaştırma İşi Yapan İşadamları Derneği (ATİYAD)

I.1.6. Aysa Müh. İnş. Ltd. Şti. (Aysa)

I.1.7. Etap İnşaat Müh. Ltd. Şti. (Etap İnşaat)

I.1.8. Genel İnşaat Ltd. Şti. (Genel İnşaat)

I.1.9. Fur-Ka Yapı Akykt. İltşm. Eğt. Teks. San. Tic. Ltd. Şti. (Fur-Ka Yapı)

110 I.1.10. İsmail Özhelvacı İnş. Tahh. Tur. Tic. Ltd. Şti. (Özhelvacı İnşaat)

I.1.11. Maz İnşaat Tah. Petrol Nak. San. Tic. Ltd. Şti. (Maz İnşaat)

I.1.12. Pehlivanoğlu Yap. Nak. Tur. Gıd. Eml. San. Tic. A.Ş. (Pehlivanoğlu Yapı)

I.1.13. Sanel Har. Müh. İnş. Taah. San. Tic. Ltd. Şti. (Sanel)

I.2. Başvuru Konusu Eylem

Kamu İhale Kurumu (KİK) tarafından Kuruma gönderilen başvuruda özetle, TRGM'nin 2009/165332 İKN'li 3. Kısım, 2009/165334 İKN'li 4. Kısım, 2009/165327 İKN'li 9. Kısım, 2009/165330 İKN'li 12. Kısım ve 2009/165326 İKN'li 13. Kısım AT/TİGH ihalelerine ilişkin olarak KİK'e yapılan bir şikayetin incelemesinde;

- 120
- itirazın şikayete konu her bir ihale için kamu ihale mevzuatı uyarınca ayrı ayrı belirlenen aşırı düşük teklif sınır değerinin altındaki isteklilerin, hiçbirisinin aşırı düşük teklif açıklaması sunmadıkları,
 - bu eylemin beş ayrı ihalenin sınır değerinin bir üstündeki istekli üzerine kalması sonucunu doğurduğu,
 - örneğin incelenen ihalelerde 9. kısım uhdesinde kalan Pehlivanoğlu Yapı'nın 13. kısımda açıklama sunmadığı, 4. kısım üzerinde kalan İnta İnş. Tahh. Tic. A.Ş.'nin (İnta) 3. kısımda açıklama sunmadığı, 13. kısım uhdesinde kalan Mordoğan İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti'nin (Mordoğan) 9. ve 12. kısımlarda açıklama sunmadığı,
 - 130 – sonuç olarak söz konusu ihalelere aynı firmaların teklif verdiği ve her bir kısımda farklı bir firmanın ihaleyi kazandığı,
 - tüm bu verilerin de AT/TİGH ihalelerine katılan teşebbüslerce ihalelerde danışıklı teklif verilmek suretiyle 4054 sayılı Kanun'un ihlal edilmiş olabileceği yönünde şüphe oluşturduğu

ifade edilerek KİK ile Kurumumuz arasında imzalanan İşbirliği Protokolü çerçevesinde Kurumumuza bildirim yapılmasının uygun görüldüğü belirtilerek gereğinin yapılması talep edilmiştir.

140 I.3. İlgili Pazar

I.3.1. Sektöre İlişkin Genel Bilgiler

I.3.1.1. Arazi Toplulaştırma ve Tarla İçi Geliştirme

150 Çeşitli nedenlerle ekonomik olarak tarımsal faaliyetleri yapmaya imkan vermeyecek biçimde parçalanmış, dağılmış, bozuk şekilli parsellerin modern tarım işletmeciliği esaslarına göre ve sulama hizmetlerinin geliştirilmesi için en uygun biçimde birleştirilmesi, şekillendirilmesi ve yeniden düzenlenmesi işlemine "arazi toplulaştırması" denilmektedir. Arazi toplulaştırması işlemini müteakip tarla yüzeyinin

düzleştirilmesi, tarlaya sulama sistemlerinin ulaştırılması, drenaj kanallarının kurulması ve tarlanın verimli sulamaya uygun hale getirilmesi gibi toplulaştırılmış parsel üzerinde yapılan verimliliği arttırıcı işlemlere ise “tarla içi geliştirme hizmetleri” denmektedir¹.

160 Arazi toplulaştırmanın amacı, tarım işletmelerinin sahip oldukları küçük, parçalı ve dağınık arazileri modern tarım işletmeciliğine göre yeniden düzenleyerek, daha az zaman, işgücü ve sermaye kullanımını sağlamak, üretim faktörlerinden en iyi biçimde yararlanarak tarımsal üretimi ve tarım işletmelerinin verimliliğini arttırmak ve kırsal kesimdeki nüfusun hayat standartlarını yükseltmektir.

Arazi toplulaştırma işlemlerinin yararlarına sistematik bir biçimde bakıldığında aşağıdaki gibi bir sıralama yapmak mümkündür:

- Parçalı ve dağınık araziler birleştirilmektedir: Arazi toplulaştırması ile bir kişinin köy sınırı içerisinde birden fazla arazisi varsa bunlar birleştirilerek mümkün olduğunca tek parça haline getirilmesi sağlanmaktadır.

170 - Tarım arazileri düzgün şekilli parsellere dönüştürülmektedir. Şekilleri düzgün olmayan (üçgen, beşgen, yay şeklinde) araziler düzgün şekillere (dikdörtgen, kare) getirilerek hem işlenmesi kolaylaştırılmakta hem de işleme ve bakım masrafları azalmaktadır.

- Her tarla sulama kanalına kavuşturulmaktadır: Toplulaştırma ile birlikte sulama projelerinin de yapılması halinde, her tarlanın yapılmış veya yapılacak olan sulama kanalına cephesi olacak, yani tarlalar sulama şebekesinden doğrudan suyunu alabilecektir.

180 - Her tarla yola kavuşturulmaktadır: Toplulaştırma öncesi yolu bulunmayan birçok tarla varken, toplulaştırma sonrasında tarım arazilerinde yolu bulunmayan tarla olmaması sağlanmaktadır.

- Ulaşım daha kolay ve ekonomik hale gelmektedir: Parçalı ve farklı mevkilerde bulunan arazilere ulaşım, daha çok zaman, işgücü ve mali kayıplara neden olurken; toplulaştırma sonrası araziler mümkün olduğunca tek parçalı olacağından bu kayıplar önlenmiş olacaktır.

190 - Tarım makinelerinin kullanımı daha ekonomik olmaktadır: Parçalı, küçük ve şekilleri düzgün olmayan arazilerde traktör, biçerdöver gibi tarım makinelerinin çalışması, üretici ve makine sahibi için aşırı derecede masraflı iken; tek parçalı, büyük ve düzgün şekilli tarlalarda bu makinelerin kullanılması üretici ve iş makinesi sahibi açısından daha ekonomik olmakta, zaman ve işgücü açısından da tasarruf sağlanmaktadır.

- Ekilebilir arazi miktarları artmaktadır: Toplulaştırma öncesi çok parçalı tarım arazilerinde, tarlaların sayısı fazla olduğundan tarla sınırlarının toplam uzunluğu da fazla olmaktadır. Bu da ekilebilecek alanların ekilemeyerek boş kalması demektir. Toplulaştırma sonucu oluşan tek parçalı ve büyük tarlalarda tarla sınırı azalacağından ekilebilecek arazi miktarları artmaktadır.

¹ Bu noktadan sonra arazi toplulaştırma terimi tarla içi geliştirme hizmetlerini de kapsar şekilde kullanılacaktır.

200

- Zirai mücadele ve gübreleme kolaylaşmaktadır. Toplulaştırma öncesi zirai mücadele ve gübreleme gibi çalışmaların yapılması hem zor olmakta hem de çoğu zaman ekonomik olmamaktadır. Toplulaştırma sonrası araziler düzgün şekilli olacağından bu işlemler daha kolay ve ekonomik olacaktır.

- Kullanılmayan küçük araziler değerlendirilmektedir. Toplulaştırma öncesi karayolu, demiryolu, kanal gibi projeler sebebiyle bölünen ve bir kısmı küçük olduğundan dolayı kullanılamaz hale gelen özel mülkiyetteki araziler ile kullanılmayan eski yollar ve dere yatakları gibi alanlar da toplulaştırma ile tarıma kazandırılmaktadır.

210

- Tarla sahipleri arasındaki anlaşmazlıklar ortadan kalkmaktadır: Toplulaştırma öncesi çok parçalı arazilerin olduğu sahalarda ulaşım yolu, su sorunu, sınır ihtilafları gibi sebeplerden dolayı mülk sahipleri arasında olabilecek ihtilaflar, toplulaştırma sonrası her parselin su ve yol sorunu olmayacağı için ortadan kalkmış olmaktadır.

- Tarım için en ideal parsel ebatları oluşturulmaktadır: Toplulaştırma öncesi arazilerin ebat ve alanları, hiçbir bilimselliğe dayanmadan miras yoluyla bölünerek gelişigüzel oluşmaktadır. Toplulaştırma sonrası dağıtılacak parsellerin ebatları; toprağın bünyesi, arazinin eğimi, ekilecek ürünler, sulama yönü gibi kriterler dikkate alınarak oluşturulmaktadır.

220

- Kadastro yenilenmiş olmaktadır: Kadastro çalışmaları eski tarihlerde yapıldığı için günümüzde sınır ve alan uyumsuzlukları gibi birçok sorunlar yaşanmaktadır. Toplulaştırma çalışması ile kanal, yol gibi tesisler ile yeni dağıtılan tarım arazileri en son ölçme teknikleri ile ölçülerek kadastro paftaları hazırlandığından, o bölgenin kadastrosu da yenilenmiş olacağı gibi o güne kadar var olan birçok sorunların da önüne geçilmiş olacaktır.

230

Kamu yatırımlarında gerekli olan arazilerin karşılanmasında ve yatırım maliyetlerinin azaltılmasında arazi toplulaştırması önemli bir araçtır. Arazi toplulaştırması uygulanacak alanlarda tüm parsel sınırları kaldırılmakta, çiftçilere ait küçük, parçalı ve dağınık parseller daha az sayıdaki parselde birleştirilerek yeniden düzenlenmektedir. Bu işlemler yapılırken yol ve kanal gibi kamu ortak kullanım alanları için %10'lara varan oranlarda kesinti yapılmakta ve hazine arazileri de kullanılarak kamulaştırma ihtiyacı olan yerlerde kullanılabilir. Toplulaştırma düşünülmeden uygulanan sulama projelerinde; kamulaştırma ve arazilerin parçalanmasının en az gerçekleşmesi için, kanalların ve yolların planlaması, parsel sınırlarına bağlı kalınarak yapılmaktadır. Mevcut parsellerin küçük ve şekillerinin de düzensiz olması nedeniyle, kanal uzunlukları gereksiz yere uzamakta ve bu da tesis maliyetlerini yükseltmektedir. Arazi toplulaştırması ile birlikte yürütülecek sulama projeleri bütün bu sakıncaları ortadan kaldırmakta ve yatırım maliyetlerinde %40'lara varan oranlarda tasarruf sağlanabilmektedir. Arazi toplulaştırma faaliyetlerinin diğer faydalarını ise;

240

- Düzenleme sonrası arazilerin kıymetlenmesi,
- Parçalılık veya hisselilik nedeni ile değerlendirilemeyen hazine arazilerinin değerlendirilebilir duruma gelmesi,
- Mera arazilerinin hayvancılığa uygun hale getirilmesi,
- Sulama tesislerinde sulama oranı ve randımanının artması,
- tarımda kullanılan girdilerde önemli oranlarda tasarruf sağlanması

250 olarak sıralamak mümkündür.

I.3.1.2. Türkiye’de Tarım Alanları ve Arazi Toplulaştırması

260 Türkiye gibi tarımın ülke ekonomisindeki yerinin önemli olduğu ülkelerde toprak ve su kaynaklarının korunarak geliştirilmesi ve ulusal ekonomiye katkılarının artırılması büyük önem taşımaktadır. Özellikle hızla büyüyen nüfusun her geçen gün artan gıda talepleri ve küreselleşen ticaret şartları bunun önemini daha da artırmaktadır. Türkiye’nin önünde duran temel sorunların başında, hızlı nüfus artışına karşın artırılmayan tarım toprakları ile tarım ürünlerinin nüfusa yeterliliği gelmektedir. Tarım yapılabilecek alanların, nüfusun artışına göre çoğaltılması mümkün olmadığına göre, mevcut tarım topraklarından daha fazla miktarda verim alınmasını sağlayacak yol ve yöntemlerin bulunmasını sağlamak gerekmektedir.

Türkiye’deki tarım arazilerinin kullanım alanlarına göre büyüklüklerine Tablo 1’de yer verilmektedir.

Tablo 1: 2000 – 2009 Yılları Arasında Türkiye’deki Tarım Arazileri (bin dekar)

Yıl	Ekim Alanı	Nadas Alanı	Sebze Bahçeleri Alanı	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkilerinin Alanı	İşlenen Tarım Alanı ²	Çayır ve Mera Alanı	Toplam Tarım Arazisi ³
2000	180.378	48.260	9.044	26.109	263.791	123.780	387.571
2001	179.171	49.136	9.093	26.105	263.505	146.170	409.675
2002	179.354	50.400	9.302	26.735	265.792	146.170	411.962
2003	174.077	49.909	9.113	27.174	260.272	146.170	406.442
2004	179.617	49.564	8.950	27.802	265.932	146.170	412.102
2005	180.053	48.762	8.940	28.313	266.067	146.170	412.237
2006	174.397	46.908	8.505	28.953	258.763	146.170	404.933
2007	169.450	42.189	8.148	29.087	248.874	146.170	395.044
2008	164.603	42.592	8.358	29.500	245.052	146.170	391.222
2009	162.174	43.230	8.113	29.430	242.947	146.170	389.117

Kaynak: TÜİK

270 Ülkemizde arazi toplulaştırma çalışmalarına ilk olarak 1961 yılında Konya ili Çumra ilçesi Karkın Köyü’nde Toprak–Su Genel Müdürlüğüne başlanmış olup, 1962 yılına kadar çalışmalar sürdürülmüştür. Toplulaştırmanın teknik ve hukuki yönden arz ettiği özellikler nedeniyle yeterli mevzuat ve yetişmiş teknik elemanların bulunamayışı gibi faktörler sonucunda çalışmalara bir süre ara verilmiş ve sonrasında çalışmalara yeniden başlanmış, DPT ile Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı’nın Antalya Bölgesinde müştereken yürüttükleri proje kapsamında arazi toplulaştırma çalışmaları yapılmıştır. 1967 yılında Manisa ve İzmir illerine bağlı Salihli, Turgutlu, Manisa ve Menemen ovalarında sulamanın geliştirilmesi ve tarımsal üretimin artırılması amacıyla geniş ölçüde çalışmalara başlanmıştır. 1984 yılından sonra ülke genelinde arazi toplulaştırma çalışmaları Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğüne yürütülmüş, 1990 yılında ise Tarım Reformu Genel Müdürlüğüne⁴ (TRGM) toplulaştırma çalışmalarına Şanlıurfa ilinde başlanmıştır. 2005 yılında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün

² İşlenen tarım alanını; ekim alanı, nadas alanı, sebze bahçeleri alanı ile meyveler, içecek ve baharat bitkilerinin alanı oluşturmaktadır.

³ Toplam tarım arazisi işlenebilir tarım alanı ve çayır mera alanının toplamına eşittir.

⁴ TRGM; 3155 Sayılı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü’nün Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun’la kurulan ve 3083 Sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanununa göre faaliyet yürüten Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’na bağlı bir kuruluştur.

kapatılmasıyla arazi toplulaştırma çalışmaları, günümüze kadar tek elden TRGM⁵ tarafından yürütülmeye devam edilmiştir. Arazi toplulaştırma çalışmalarının kurumlara göre dağılımına Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: Arazi toplulaştırması yapılan alanların Kurumlara göre dağılımı

Dönem	Kurum	Alan (Dekar)
1961 – 1984	Mülga Toprak – Su Genel Müdürlüğü	720.000
1984 – 2005	Mülga Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü	2.480.000
1990 – 2009	Tarım Reformu Genel Müdürlüğü*	7.950.000
Toplam		11.150.000**

Kaynak: TRGM

* TRGM’ce yürütülen toplulaştırma projelerinin 232.136 hektarı 1990 – 2007 döneminde, 459.864 hektarı 2008 döneminde, 103.000 hektarı 2009 döneminde tamamlanmıştır.

290 ** Toplam alanın %40,4’ü 1961 – 2002, %59,6’sı ise 2003–2009 döneminde toplulaştırılmıştır.

GAP Eylem Planı (2008–2012) kapsamında GAP illerinde sulama projelerine paralel olarak 1.104 köyde yaklaşık 2 milyon hektar alanda arazi toplulaştırması yapılması görevi TRGM’ye verilmiş olup, 2008 yılından itibaren kırsal alanlarda arazi düzenlenmesi, işletme ölçeğinin büyütülmesi, üretim ve verim artışlarının kabul edilebilir seviyelere ulaştırılması, işletmelerin rekabet güçlerinin artırılması, kırsal çevrenin korunması ve sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanması amacıyla arazi toplulaştırma işlemlerine hız verilmiştir. Bu kapsamda, 2009 yılında Diyarbakır, Batman, Mardin ve Şanlıurfa illerinde 53 proje ile 581 köyde 1.187.000 hektar alanın toplulaştırma projeleri ihale edilerek çalışmalara başlanmış olup bu projelerin 3 yıl içinde tamamlanması hedeflenmektedir. TRGM tarafından halihazırda 2.419.000 hektar alanda toplulaştırma çalışmaları devam ettirilmektedir.

300

Uydu verileri ve en son hesaplama teknolojileri kullanılarak yapılan çalışmaya göre ülkemizde toplulaştırması yapılabilecek arazi miktarı 14 milyon hektar olarak hesaplanmıştır. Bunun 8,5 milyon hektarını sulu ve 5,5 milyon hektarını da kuru alanlar oluşturmaktadır. Toplam 14 milyon hektarın toplulaştırılmış, toplulaştırma işlemi devam eden ve toplulaştırılacak alana ilişkin bilgiler Tablo 3’te sunulmaktadır.

Tablo 3: Türkiye’de Arazi Toplulaştırması Yapılacak Alanlar

Dönem	Alan (hektar)
Toplulaştırılan alan(1960-2009)	1.115.000
Devam eden toplulaştırma alanı (2010)	2.419.000
2010 yılında tamamlanacak alan	250.000
2010–2014 TRGM Stratejik Plan hedefi	5.700.000
2014 Sonrası toplulaştırılacak alan	4.766.000
Toplam toplulaştırma alanı	14.000.000

310 Kaynak: TRGM

I.3.1.3. Arazi Toplulaştırma İşlemlerinin Aşamaları

Dosya mevcudu bilgi ve belgeden, arazi toplulaştırma işlemlerinin iki aşamada gerçekleştiği anlaşılmıştır. Bunların ilki ihale imzalanmasına kadar olan projelendirme aşaması, ikincisi ise ihaleyi kazanan teşebbüsün faaliyetlerini içeren uygulama aşamasıdır.

⁵ TRGM, Bakanlar Kurulunca uygulama alanı olarak ilan edilen yerlerde, tarım reformu hizmetlerinin özelliğine uygun olarak kurulan 9 Bölge Müdürlüğü ile bu hizmetleri yürütmektedir.

320 Projeleme aşaması toplamda 14 bölümden oluşmakta olup, bu aşamadaki işlemler Tarım Reformu Uygulama Alanı İlanına Yönelik Etüt Raporu Hazırlama Rehberi'ne (EHR) uygun olarak yürütülmektedir. Bu işlemler sırası ile aşağıdaki gibidir;

1. İnceleme: Başvuru halinde veya potansiyel bölgeler TRGM etüt ekiplerince incelenir.
2. Genel Müdürlüğe Teklif: Yapılan inceleme sonucu toplulaştırma yönünden uygun bulunan alanların etüt raporları hazırlanıp TRGM'ye sunulur.
3. Bakanlar Kuruluna Teklif: TRGM tarafından incelenen ve uygun bulunan alanlar Tarım ve Köyişleri Bakanlığına (Bakanlık) sunulur. Bakanlıkça bu yerlerin uygulama alanı olarak ilan edilmesinde fayda görülmesi halinde Bakanlar Kuruluna toplulaştırma yapılmak üzere teklif edilir.
- 330 4. Toprak Normu İle Birlikte Uygulama Alanı İlan Edilmesi: Bakanlar Kurulunca teklifin uygun görülmesi halinde bu yerler uygulama alanı ilan edilir ve Resmi Gazete'de yayınlanır.
5. TRGM'ye Teklif: İlan edilen alanlar hakkında gerekli bilgilerinin temin edilmesi ile söz konusu alanların toplulaştırma etüt programına alınması için TRGM'ye teklif edilir.
6. Etüt Raporu Hazırlanması: Genel Müdürlükçe uygun bulunan yerlerde toplulaştırma etüt raporu hazırlanır.
7. Toplulaştırma Alanı Olarak Belirlenmesi: Etüt raporu sonucu bu alanlarda toplulaştırma yapılması uygun görülüyor ise Bölge Müdürlüğünün teklifi ve Genel Müdürlüğün onayı ile bu alanlar toplulaştırma alanı olarak belirlenir.
- 340 8. Yatırım Projesi Teklifi: Toplulaştırma proje teklifi ve maliyet çizelgeleri çıkartılarak Genel Müdürlüğe yatırım projesi olarak teklif edilir.
9. Toplulaştırma Alanı İlanı: Uygulanabilir bulunan projelerin yatırım bütçesine girmesi halinde toplulaştırma alanı olarak uygun bulunan bu yerler 15 günden az olmamak üzere ilan edilir ve çifte ekseriyet⁶ için çalışmalar başlatılır.
10. Ekseriyet Sağlanamazsa Zorunlu Toplulaştırma Kararı: Çifte ekseriyet sağlandığı takdirde belirlenen alan isteğe bağlı toplulaştırma alanı olarak tespit edilir, sağlanamaması halinde Bölge Müdürlüğünün teklifi ve Genel Müdürlüğün onayı ile zorunlu toplulaştırma kararı alınabilir.
- 350 11. Toplulaştırma Kararı İlanı: Toplulaştırma kararı 15 günden az olmamak üzere ilan edilir ve tapu kütüklerine şerh verilir. Aynı zamanda sabit tesisler tespit edilerek tutanak tutulur.
12. Kesin Proje Hazırlanması: İhale hazırlık çalışmasına yönelik olarak kesin proje hazırlanır ve Genel Müdürlüğe gönderilir.
13. İhale ve Sözleşme: İhale yapılarak sözleşme imzalanır.
14. Yapı Denetim Görevlilerinin Oluşturulması: Proje firmaya ihale edilip sözleşme imzalandıktan sonra, firmanın faaliyetlerinin mevzuattan kaynaklanan ya da düzenli kontrol edilmesi amacıyla yapı denetim görevlileri seçilir.

360 İhalenin sonuçlanması ardından kazanan firma tarafından yürütülecek olan uygulama aşamasını ise aşağıdaki başlıklarda özetlemek mümkündür.

1. Yer Teslimi: İmzalanan sözleşmenin ihale uhdesinde kalan teşebbüse tebliğinden itibaren on beş gün içinde yer teslimi yapılarak toplulaştırma işlemine başlanır.

⁶ Arazi toplulaştırılmasının yapılacağı proje alanındaki, arazinin yarısından çoğuna malik bulunan ve sayıca maliklerin 2/3'ünü teşkil eden çoğunluk.

2. İş Programı: Yüklenici sözleşmenin kendisine tebliğ tarihinden en az on beş gün içerisinde iş programını TRGM Bölge Müdürlüğüne teslim eder. Gerekli şartların oluşumu halinde bu program revize edilebilir.
3. Halihazır⁷ : Yapı denetim görevlisi yüklenici tarafından yapılacak olan halihazırın alanının ne kadar olacağına bölgesel şartları ve ileride oluşabilecek sorunları engelleyebilmek için dikkatle inceleyerek karar verir. Bu aşamada toplulaştırma yapılacak arazideki sabit tesislerin tespit edilmesi büyük önem arz etmektedir. Nitekim toplulaştırma sonrasında çiftçilerin yeni oluşacak arazilerinin mülkiyetlerinde bulunan sabit tesislere yakın olması sağlanmaya çalışılır.
4. Sayısallaştırma: Proje alanındaki arazilerin mülkiyet durumunu gösteren kadastro haritası Tapu ve Kadaströ Müdürlüklerinden temin edilerek haritadaki arazilerin sayısallaştırılması işlemi yapılır.
5. Derecelendirme: Çiftçilerin mülkiyetinde bulunan arazilerin kalitelerine göre sınıflandırılması işlemine derecelendirme denilmektedir. Toplulaştırma işlemi sonrasında kime ne kadar ve hangi dereceden arazi verileceğinin tespitinde⁸ derecelendirme işlemi büyük önem arz etmektedir. Yapılan derecelendirmeler çiftçilerin rahatlıkla ulaşabileceği okul, cami, muhtarlık gibi yerlere asılarak çiftçilerin varsa itirazları dinlenir ve uygun görülürse gereği yapılır.
6. Blok Planları: Proje alanının; sınırları, yerinde kalacak olan sabit tesisler, yerleri değişmeyecek olan sulama, tahliye ve yol şebekesi ve diğer fiziki tesisler ile bağ, bahçe, zeytinlik ve benzeri alanları gösteren boş bir topoğrafik haritası hazırlanarak bu harita üzerinde parsel planlaması yapılır. Planlamanın onaylanması durumunda mera arazileri de belirlenir.
7. Çiftçiyle Mülakat Çalışmaları: Blok planları hazırlanıp onaylandıktan sonra, arazi maliklerinin tercihlerini tespite yönelik düzenlenen mülakatların yer ve zamanı köyde en az bir hafta önce ilan edilir. Mülakatlar yüklenici firmaların mühendisleri tarafından yapılır. Yapılan mülakatlarda çiftçiye arazilerinin kaç parça halinde nerelerde toplanmasının istediği sorularak tercih sıraları belirlenir. Proje mühendisleri mümkün olduğu kadar parsel sahiplerini yönlendirmek ve ikna etmek suretiyle çiftçiye ait dağınık parsellerin tek parselde toplanmasını sağlamaya çalışır.
8. Figüre Kabul Komisyonu: Bölge Müdürlüğünün onayı ile tespit edilen Komisyon yüklenicinin yazılı başvurusu üzerine blok planlarının ölçümlerini yapar ve tutanağa bağlar.
9. Yol Yapım İşleri: Tarımsal işletmelerde parsellerin yerleşim merkezinden veya işletme avlusundan uzak olması, tarımsal iş başarısını azaltıp, ulaşım ve taşıma masraflarını artırmanın yanında, üretim güçlüklerine de yol açar. Parsel uzaklığı arttıkça, yol zamanının, çalışma zamanı içerisindeki payı büyüyecek ve bu da iş gücü ile tarımsal alet ve makinenin iş başarısını azaltacaktır. Bu çerçevede blok planlarının yapılmasını müteakip bloklar üzerinde oluşturulacak tüm parsellere ulaşabilecek şekilde yol planlamaları yapılır.
10. Parselasyon Çalışması ve Onayı: Tarımsal işletmelerde kullanma birimini oluşturan arazi parçasına parsel denir. Toplulaştırmanın amaçlarından birisi de tarımsal işletmelerin dağınık durumdaki parsellerinin birleştirilmek suretiyle parsel sayısını azaltmak ve ortalama parsel alanını büyütme. Parseller en az yarım iş günü üzerinde çalışılacak büyüklükte olmalıdır. Buna "yeterli parsel

⁷ Halihazır toplulaştırma yapılacak arazi içerisindeki parsellerin, sabit tesislerin, mevcut sulama kanallarının ve diğer tüm yer üstü şekillerinin durumu gösteren harita anlamına gelir.

⁸ Örneğin A şahsının bir parseli 3. derece kuru arazi (100 dekar), diğer parseli 5. derece sulu arazi (100 dekar) olarak derecelendirilip, toplulaştırma sonrasında A şahsına 200 dekar normal arazi verilebilir.

büyüklüğü” denir. Yeterli parsel büyüklüğü 5-10 dekar arasında kabul edilebilir. Parseller ayrıca üzerinde tarımsal çalışmaların en kolay yapılmasını ve sınır kayıplarının en az olmasını sağlayacak geometrik şekillerde olmalıdır. Parselasyon planları sırasında çayır ve mera arazilerinin vasfı ve konumları bozulmadan toplulaştırma alanı içinde ve mümkün olduğunca yerinde bırakılması gerekir. Yapılan parselasyonda önceki ve sonraki arazinin verim durumları, arazi kullanışı, kabiliyet durumları, yerleşim merkezine olan uzaklığı arasında büyük farklar olmamasına gayret edilmelidir. Parsellerin eski durumda köy merkezine uzaklıkları ile planlama sonrası oluşacak mesafe göz önüne alınmalı mümkün olduğunca işletmeye en kısa mesafede yerleştirilmeye çalışılmalıdır. Tüm bu hususlar çerçevesinde yeni mülkiyet planlaması çıkarılarak yeni mülkiyet haritası ve yeni mülkiyet listeleri on beş gün müddetle mahallinde askıya çıkarılır. Yeni parselasyon durumu arazi maliklerince incelenir. Yeni parselasyon planının ekseriyetle tasvip görüp görmediği araştırılır bu çerçevede itirazlar incelenir. Yeni parselasyon planlaması askıdan indirildikten sonra varsa gerekli değişiklikler yapılır ve koordinat sistemine dayalı olarak hazırlanır. Gerekirse itirazlar üzerine düzeltme yapılarak ikinci ve üçüncü kez askıya çıkarılır. Üçüncü askı ile mülkiyet planının kesin tasdiki yapılır.

420

430

440

450

- 11. Drenaj Çalışmaları ve Diğer Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri:** Parselasyon çalışmalarının bitmesini müteakip oluşturulan yeni arazilerde maksimum verimi alabilmek adına tarla içi geliştirme hizmetlerinin (TİGH) yapılması gerekmektedir. TİGH'nin en önemli aşamaları drenaj ve düzleştirme işlemleridir. Sulamaya açılacak arazilerde taban suyunu kontrol altında tutmak, çoraklığı gidermek ve oluşmasını önlemek için drenaj kesinlikle gereklidir. Topraklarda denge halinde bulunan toprak-su-hava oranı türlü nedenlerle su yönünden bozulduğunda bitkilerin gelişmesi durur ve ıslah gereksinimi olan tuzlu, tuzlu-sodyumlu, sodyumlu ve ıslak topraklar ile bataklıklar oluşur. Bu koşullarda toprak yüzeyinde veya toprak profilinde bulunan fazla suyun ve toprak profilindeki tuzun yıkanarak, sodyumun ıslah edilerek araziden uzaklaştırılması gerekir. Bu koşulların sağlanması işine kısaca drenaj denilmektedir. Arazi toplulaştırması işlemi sonrasında istenilen verimi almak için oluşturulan parsellerde drenaj çalışmaları da yapılır. Oluşturulan parsellerde çiftçilerin faaliyetlerini rahat bir şekilde sürdürebilmeleri açısından tarla yüzeyinin engebeli olmaması da önem arz etmektedir. Engebeli bir arazide hem tarım araçları ve makinelerinin hem de insan gücünden yeterince verim alınmayacaktır. Bu çerçevede toplulaştırma işlemlerinde özel üretilmiş lazer sistemli iş makineleriyle tarla yüzeyindeki engebe ve çukurlar tespit edilerek engebeli kısımdan alınan toprağın çukurlara doldurulması, böylece tarla yüzeyinin düzleştirilmesi sağlanır.
- 12. Sınır Düzeltme:** Herhangi bir anlaşmazlığa mahal vermemek ve parsel düzenlerini sağlama amacıyla parseller arası sınırlar belirgin hale getirilir.
- 13. Tescil ve Sonlandırma:** Tescil sonrası hazırlanan belgelerin bir takımı Harita Genel Komutanlığına, bir takımı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüne ve bir takımı da tescil için Mahalli Kadastro Müdürlüğüne verilir. Geri kalan belgelerin bir takımı Bölge Müdürlüğü, bir takımı Genel Müdürlük arşivinde saklanır. Tapuda gerekli işlemler tamamlandıktan sonra her çiftçiye arazileri teslim edilerek Arazi toplulaştırma işlemi sonlandırılmış olur.

460

I.3.1.4. İlgili Mevzuat

I.3.1.4.1. 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu

1982 Anayasasında, mülkiyet hakkı (Madde 35), toprak mülkiyeti (Madde 44), tarım ve hayvancılığın korunması (Madde 45) ve kamulaştırma (Madde 46) gibi tarım sektörünü ilgilendiren temel konularda neler yapılabileceği açık bir şekilde belirlenmiştir. Anayasanın anılan maddelerine dayanarak 22.11.1984 tarihinde çıkarılan 3083 sayılı yasa, “Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu” adıyla yürürlüğe girmiştir. Bu yasayla; Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Toprak ve Tarım Reformu Yasası'nın iptal edilmesiyle yarım kalan işlemlerin sürdürülmesi amaçlanmıştır.

3083 sayılı yasa, tarımla ilgili temel aksaklıkları gidermeye yönelik tedbirleri ihtiva eden, teknolojik gelişme ve iktisadi verimliliği dikkate alan, çiftçi gelirlerinin yükseltilmesini amaçlayan tarım reformu kavramını da kapsamaktadır.

TRGM, 3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanunu uyarınca, Bakanlar Kurulu Kararı ile uygulama alanı ilan edilen yerlerde, 3083 sayılı Kanunun amaç başlığı altındaki 1. maddede belirtilen hükümler çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

I.3.1.4.2. 5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu

3.7.2005 tarihinde düzenlenen 5403 Sayılı “Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı” Kanunu ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na arazi toplulaştırma yapma ve yaptırma yetkisi verilmiştir.

9.2.2007 tarih ve 26429 sayılı Resmi Gazete'de 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu'nun 17. maddesinde değişiklik içeren 5578 sayılı Kanun yayımlanarak, Arazi toplulaştırması (AT) ve Tarla içi geliştirme hizmetlerinde (TİGH) “DSİ Genel Müdürlüğü'nün kendi sulama alanlarında arazi toplulaştırması” yapmasına olanak sağlanmıştır.

3083 sayılı Kanun ile Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, 5286 sayılı Kanun ile İl Özel İdareleri, (5286 sayılı Yasa ile 3202 deki görev ve yetkiler İstanbul ve Kocaeli illerinde Büyükşehir Belediyelerine diğer vilayetlerde ise il Özel İdarelerine bırakılmıştır.) 5403 sayılı Kanun ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 5578 sayılı Kanun ile ilgili Kamu Kurum ve Kuruluşları Özel Arazi Toplulaştırması yapabilmektedir.

I.4. Yapılan Tespitler ve Hukuki Değerlendirme

I.4.1. AT/TİGH İhalelerinde İzlenen Usul

Arazi toplulaştırma ihaleleri açık ihale usulü ile yapılmaktadır. 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 19 maddesinde tanımlanan şekli ile açık ihale usulü, bütün isteklilerin teklif verebildiği usuldür. 4734 sayılı Kanun'da ve ihale şartnamesinde yazılı genel şartları taşıyan herkes, bu ihaleye katılabilmektedir. Bu ihale türünde teklifler kapalı zarf içinde hazırlanarak idareye verilir. İhale sırasında istekli ile hiçbir konuda (fiyat, teknik koşullar, taahhüdün nasıl gerçekleştirileceği, vs.) pazarlık yapılmaz. Zarflar istekliler huzurunda, alınış sırasına göre açılır.

Projenin yaklaşık maliyeti katılımcılara teklifler zarfları açıldıktan sonra bildirilir. Yaklaşık maliyetin tespiti ilgili resmi kurumlardan, mesleki kuruluşlardan, piyasada yapılan fiyat araştırmalarından elde edilen bilgilerden yararlanılarak hesaplanmaktadır. Ancak, AT/TİGH ihalelerinde özellikle Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca kamuya açık olarak yayımlanan "inşaat ve tesisat analiz ve birim fiyatları" kullanılmakta olduğu bilinmektedir. Bu durumda katılımcılar yaklaşık maliyeti kolaylıkla tahmin edebilmektedirler.

520 Zarflar açıldıktan sonra belgeleri eksiksiz ve teklif mektubu ile geçici teminatı usulüne uygun olan isteklilerin tekliflerinin ayrıntılı değerlendirilmesine geçilir. Bu aşamada, 4734 sayılı Kanun'un 10. maddesi uyarınca isteklilerin yeterlik ölçütlerini karşılayıp karşılamadığı ve tekliflerin ihale dokümanında belirtilen şartlara uygun olup olmadığı incelenir. Uygun olmadığı belirlenen isteklilerin teklifleri değerlendirme dışı bırakılır. Bu aşamadan sonra ihale komisyonu teklif fiyatı aşırı düşük olanları tespit eder. Bu teklifleri reddetmeden önce, belirlediği süre içinde teklif sahiplerinden yazılı olarak açıklama ister. Aşırı düşük teklif sahipleri idareyi tatmin edici bir açıklamada bulunmazsa teklifleri geçerliliğini yitirir. Bu aşamadan sonra istenilen başvuru niteliklerine sahip olan ve usulüne uygun olarak teklif veren adaylar arasından, aynı Kanun'un 10. maddesinde yazılı yeterlilik değerlendirme ölçütlerine göre, en avantajlı

530 teklif veren katılımcı saptanarak ihale süreci tamamlanır.

I.4.2. Yerinde İnceleme Sırasında Elde Edilen Belgeler

12 noktada 8.11.2010 tarihinde eş zamanlı yerinde incelemeler yapılmıştır. Raportörlerce yapılan yerinde incelemelerde Sanel, Etap İnşaat, Ali DEMİROK, Özhelvacı İnşaat, Pehlivanoğlu Yapı, Maz İnşaat, Aysa, Anakent ve Fur-Ka Yapı'da teşebbüslerin ihalelere danışıklı teklif verdiklerine ilişkin doğrudan kanıt oluşturabilecek herhangi bir belge ya da belgeye rastlanılmadığı anlaşılmıştır.

540 Öte yandan Genel İnşaat'ta bulunan bir belgede Etap İnşaat'a ait olduğu anlaşılan ve Denizli Acıpayam Ovası Yumrutaş ve Akalan AT/TİGH inşaatında kullanılmak üzere yağlı boya, boya macunu ve zımpara kağıdı gibi ürünlerin fiyat teklifini içeren bir evrakın incelenmesinden; belgenin Genel İnşaat'a yapılan bir taşeron hizmeti teklifi kapsamında sunulduğu anlaşılmıştır. İlgili sektörde firmaların birbirlerine taşeron hizmet sunmaları sık karşılaşılan bir durumdur. Firmalar birbirlerinden işlerinin gerektirdiği ölçüde haritacılık, mühendislik, inşaat ve benzeri hizmetleri alt yüklenicilik çerçevesinde alabilmektedir.

Akaray'da yapılan incelemede Öz-Er İnş. Tah. Tic. Tur. Ltd. Şti.'ye ait şirket kaşesi ve boş antetli kağıtlar bulunmuştur.

550 Asil İnşaat'ta yapılan yerinde incelemede ise Fur-Ka Yapı'ya ait hakediş belgesi faturası (1 sayfa), yapılan işlerin tespit tutanağı, işe başlama tutanağı, TRGM'ye gönderilen teknik personel bildirim ve yine TRGM'ye gönderilen Adıyaman Koçali 1. AT/TİGH projesi ve Erzurum Sakalı Kesik Ovası AT projesine yönelik birim fiyat teklif mektupları elde edilmiştir. Bunun yanı sıra Pehlivanoğlu Yapı – Öz-Er-Ka Trz. Elkt. Taah. Tic. San. Ltd. Şti. ortak girişimine ait TRGM'ce düzenlenmiş olan hak ediş raporu önyazısı, iki adet yeni birim fiyat tutanağı ve aynı ortak girişime ait yeni birim fiyat iş tarifleri ile Mordoğan İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti ve Fur-Ka Yapı iş ortaklığına ait TRGM'ye gönderilen yazı ve Eskişehir Seyitgazi AT/TİGH projesine

560 yönelik birim fiyat iş teklif mektubu da bulunmuştur.

Asil İnşaat'ın, yerinde inceleme sırasında düzenlenen bilgi isteme tutanağına istinaden gönderdiği, Kurum kayıtlarına 12.11.2010 tarih, 8748 sayı ile intikal eden yazısında yukarıda anılan belgelere ilişkin yapılan açıklamada; Fur-Ka yapı ile çoğu ihaleye ortak girişim kurarak katıldığı, bu nedenle Fur-Ka Yapı'ya ait bazı bilgi ve belgelerin ortak girişim çalışmaları sırasında sehven Asil İnşaat'ın belgeleri arasına karıştığı ifade edildiği anlaşılmıştır. Ayrıca Asil İnşaat'ın ve Fur-Ka Yapı'nın ve aralarında kurdukları ortak girişimin aynı kişiden mali müşavirlik hizmeti alması nedeni ile bazı belgelerin Asil İnşaat'ta da yanlışlıkla bulunabildiği belirtilmiştir. Ayrıca

570 Asil İnşaat'ın Adıyaman Koçali 1. AT/TİGH projesi ve yönelik ihalelere katılmadığı, Eskişehir Seyitgazi AT/TİGH projesine teklif vermedikleri, Erzurum Sakalı Kesik Ovası AT projesine Fur-Ka'dan 505.525 TL daha yüksek teklif verdikleri ayrıca bu ihalenin de farklı iki şirketin kurmuş olduğu ortak girişimin uhdesinde kaldığı ifade edilmiştir.

Bulunan belgeler her ne kadar Fur-Ka Yapı ile Asil İnşaat arasında bir iletişimin bulunduğunu kanıtlar nitelikte ise de bunun rekabeti ihlal edici bir nitelik taşıdığı yönde bir kanı oluşturacak herhangi bir belgeye rastlanılamamıştır. Ayrıca Asil İnşaat'ın da ifade ettiği üzere sektördeki firmaların taşeronluk ya da ortak girişim ilişkileri nedeni ile aralarında sıkı bir iletişimin varlığı bilinen bir durumdur. Nitekim,

580 teşebbüslerin bazılarının katılımıyla oluşturulan Arazi Toplulaştırma İşi Yapan İşadamları Derneği'nin (ATİYAD) resmi adresindeki apartman dairesinde kimse bulunamadığından burada yerinde inceleme yapılamamış, ancak Ali Demirok'da bulunan tutanaktan bazı teşebbüslerin dernek toplantısı çerçevesinde bir araya geldikleri anlaşılmıştır.

Yapılan yerinde incelemelerde konuyla bağlantılı başkaca bilgi ve belge elde edilememiştir. Mevcut belgelerin AT/TİGH ihalelerine katılan teşebbüslerin yoğun iletişim içinde olduklarını ortaya koymakla birlikte 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesine

590 aykırı nitelikte herhangi bir eylem içinde olduklarını gösterir nitelikte olmadığı kanaatine varılmıştır.

I.4.3. AT/TİGH İhalelerinin Danışıklı Eylemler Açısından Değerlendirilmesi

Önaraştırma sürecinde yürütülen yerinde incelemelerde doğrudan kanıt bulunamamış olmasına rağmen, AT/TİGH ihalelerine katılan teşebbüslerin pazar davranışlarının paralel olup olmadığı konusunun da açıklığa kavuşturulması bakımından ilgili teşebbüslerin koordineli bir şekilde teklif verip vermediklerinin tespiti amacıyla TRGM'den, 2009 ve 2010 yıllarında yapılan her bir AT/TİGH ihalesine katılan teşebbüslere, teşebbüslerin verdiği tekliflere, aşırı düşük teklif veren

600 teşebbüslere ve ihaleyi kazanan teşebbüse dair bilgiler talep edilmiştir. Talep edilen bilgiler TRGM'ce gönderilen belgelerden 2009 – 2010 döneminde toplam 102 AT/TİGH ihalesi yapıldığı anlaşılmıştır. 98 ihale⁹ öncelikle yaklaşık maliyetlerine ve ihalede kazanan tekliflere göre incelenmiştir:

⁹ 4 ihaleye ilişkin bilgiler tam olmadığından değerlendirmeye tabi tutulmamışlardır.

10-78/1625-625

610 Tablo 4: AT/TİGH İhalelerinde Toplam Yaklaşık Maliyet ve Teklifler

İhale Sayısı	98
Toplam Yaklaşık Bedel	1.078.883.827,59 TL
Teklifler Toplamı	711.319.667,31 TL
Tekliflerin Yaklaşık Maliyete Oranı	%65,93

Kaynak: TRGM

Tablonun incelenmesinden kazanan tekliflerin yaklaşık maliyete oranının %65,93 olduğu görülmektedir. Bu oranın ihale bazında en düşük değeri %45,76¹⁰, en yüksek değeri %92,69¹¹ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 5: 15.000.000 TL Üzeri İhalelerde Yaklaşık Maliyet ve Teklifler

Projenin Adı	Yaklaşık Maliyet (TL)	Teklif (TL)	Teklif/ Yaklaşık Maliyet(%)
Şanlıurfa 13. Kısım Projesi	26.512.977,88		
Şanlıurfa 6. Kısım Projesi	26.400.756,73		
Kayseri Bahçelik 2. Kısım Projesi	26.013.431,68		
Şanlıurfa 8. Kısım Projesi	25.328.024,96		
Gaziantep 4. Kısım Projesi	24.987.944,88		
Adana Yüreğir Ovası 2. Kısım Projesi	24.902.057,11		
Gaziantep 3. Kısım Projesi	24.509.295,66		
Kilis 1. Kısım Projesi	22.715.644,66		
Şanlıurfa 9. Kısım Projesi	22.087.546,68		
Şanlıurfa 12. Kısım Projesi	21.982.988,81		
Denizli Tavas Ovası 2. Kısım Projesi	21.949.290,66		
Şanlıurfa 16. Kısım Projesi	21.392.410,96		
Adana Yumurtalık İlçesi Projesi	21.062.138,76		
Şanlıurfa 7. Kısım Projesi	20.950.215,95		
Şanlıurfa 10. Kısım Projesi	20.941.009,40		
Batman 76.Kısım Projesi	20.817.996,46		
Gaziantep 5. Kısım Projesi	20.332.014,47		
Bingöl Merkez Köyleri Projesi	20.323.294,24		
Kilis 2. Kısım Projesi	19.633.122,84		
Şanlıurfa 11. Kısım Projesi	17.684.799,05		
Hamzadere Barajı Sulama Sahası 1. Kısım Projesi	17.303.568,80		
Adıyaman Çamgazi Projesi	16.863.163,69		
Sinop Boyabat Durağan Projesi	16.497.367,39		
Erzurum Daphan Ovası Projesi	16.135.050,91		
Denizli Tavas Ovası 2. Kısım Projesi	16.057.269,77		
Şanlıurfa 14. Kısım Projesi	15.992.109,91		
TOPLAM	549.375.492,31	362.134.263,41	65,92

Kaynak: TRGM

620 Bu hesaplama yaklaşık maliyeti 15 milyonun üzerinde olan 26 ihale özelinde yapıldığında ise kazanan tekliflerin yaklaşık maliyete oranının %65,92 olduğu görülmüştür. 26 ihale özelinde bu oranın en yüksek değeri %87,67¹² iken en düşük değeri %55,42'dir¹³. Bu bakımdan AT/TİGH ihalelerinde yaklaşık maliyetin oldukça altında teklif verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca 98 ihale sonucunda teşebbüslerin kazandıkları ihalelerin toplam yaklaşık maliyeti ve teşebbüslerin bu ihalelerdeki toplam teklifleri karşılaştırılmıştır.

¹⁰ Ticari sır....¹¹ Ticari sır....¹² Ticari sır....¹³ Ticari sır....

Tablo 6: AT/TİGH ihalelerini Kazanan Firmalar Açısından Toplam Yaklaşık Maliyet ve Teklif

Kazanan Firma	Yaklaşık Maliyet	Teklif	Teklif/Yaklaşık Maliyet(%)
İSMAİL ÖZHELVACI İnşaat	73.006.887,34		
PEHLİVANOĞLU Yapı-ASİL İnşaat Ortak Girişimi	69.051.194,31		
AKARAY Grup-GENEL İnşaat Ortak Girişimi	69.007.625,09		
ANA-KENT Planlama	69.093.325,10		
BOR İnşaat	58.741.912,49		
ETAP İnşaat-Asil İnşaat	43.341.701,62		
MORDOĞAN İnşaat-Furka Yapı Ortak Girişimi	46.836.272,12		
ÖZER-MAZ İnşaat Ortak Girişimi	43.047.659,13		
HESEKA İnşaat	37.968.019,29		
İNTA İnşaat	36.599.976,76		
FURKA Yapı	35.088.354,88		
BAYTIMUR İnşaat-ALİ DEMİROK-AYSA	33.800.936,19		
PEHLİVANOĞLU Yapı ÖZER-KA İnşaat Ortak Girişimi	20.817.996,46		
ASİL İnşaat	25.243.712,16		
ER-ME Mühendislik-GÜLEKER Harita Ortak Girişimi	23.501.105,58		
KAPLAN Harita- MEKAN Harita Ortak Girişimi	27.677.382,97		
ETAP İnşaat	20.260.961,63		
İNTA İnşaat -KENAN İLBAY İnşaat	24.987.944,88		
BAYTIMUR İnşaat	22.933.115,56		
GÜNKA Harita	20.171.651,02		
ATILIM İnşaat- Kadioğlu	20.941.009,40		
ACAR-GIS İnşaat- ACARLAR Mühendislik Ortak Girişimi	17.545.543,27		
GATEK Yapı-ASMET Yapı	16.863.163,69		
MORDOĞAN İnşaat-ASİL İnşaat Ortak Girişimi	16.135.050,91		
GENEL İnşaat	14.154.376,01		
FURKA Yapı-ASİL İnşaat	15.992.109,91		
KADIOĞLU-KADTEM Ortak Girişimi	14.458.435,08		
ÖRMECİOĞLU İnşaat	10.045.476,45		
ERTAŞ Etüd	10.228.047,88		
GÖZLEM Mimarlık-PELİT Mimarlık Ortak Girişimi	9.893.394,22		
GENYA Mühendislik-ULUYIL İnşaat Ortak Girişimi	8.953.758,45		
ETAP İnşaat-DEMKA	10.499.994,10		
ALİ DEMİROK-ALİ YİĞİT İnşaat İş Ortaklığı	8.839.349,89		
GEOGİS Kent	11.025.183,49		
YURTTEKNİK-DORUK HARİTA Ortak Girişimi	10.542.252,40		
ERTAŞ Etüd-AZM Harita Ortak Girişimi	8.445.428,02		
ASMET Yapı	8.563.808,79		
REZZAK OĞUZ	6.483.437,95		
SEVER Mühendislik-NET. Harita Ortak Girişimi	7.173.765,86		
PEHLİVAN Mühendislik	5.438.476,12		
KADIOĞLU	6.539.448,76		
BULUT Harita	7.797.664,25		
ABAD Proje	5.338.739,68		
AK MAKİNA Harita	5.671.427,18		
EMİ Harita-SANEL Harita Ortak Girişimi	3.678.017,87		
KÖRFEZ Harita	4.354.543,18		
ACAR-GIS İnşaat- DİYAR İnşaat Ortak Girişimi	3.631.091,00		
OKAN SABANCILAR Harita	3.019.149,71		
DİCLE Harita	2.616.277,96		
ONFA Harita	1.391.677,45		
FKM Mühendislik	791.602,65		
ARMATAŞ İnşaat	654.391,43		

Kaynak: TRGM

630 Yapılan incelemede teşebbüslerin kazandığı ihalelerin yaklaşık maliyetlerinin, kazanmalarını sağlayan teklif değerlerinin ya da teklif/yaklaşık maliyet değerinin birbirlerine yakın olması gibi bir sonuca ulaşılammıştır.

Son olarak ise KİK'in başvurusunda belirttiği şekilde her bir ihale için kamu ihale mevzuatı uyarınca ayrı ayrı belirlenen aşırı düşük teklif sınır değerinin altındaki isteklilerin hiçbirisinin aşırı düşük teklif açıklaması sunmamaları yoluyla ihalenin sınır değer bir üstündeki istekli üzerine kalması sonucunu doğuracak biçimde atanan kazanmış oyuncuların oluşturulduğu bir eylemsel koordinasyonun bulunup bulunmadığına yönelik olarak yaklaşık maliyeti 15 milyonun üzerinde olan 26 ihale özelinde inceleme yapılmıştır:

640

Tablo 7: Yaklaşık Maliyeti 15.000.000 ve Üzeri Olan AT/TİGH İhalelerini Kazanan ve Bu İhalelerde Aşırı Düşük Teklif Sunan Firmalar

Kazanan Firma	Aşırı Düşük Teklif Veren Firmalar			
BOR İnşaat	AKARAY Grup			
PEHLİVANOĞLU Yapı-ASİL İnşaat OG	GATEK Yapı	MORDOĞAN İnşaat	ATILIM İnşaat	
ANAKENT Planlama	GATEK Yapı	ATILIM İnşaat-KADIOĞLU	PEHLİVANOĞLU Yapı	
İNTA İnşaat-KENAN İLBAY İnşaat OG	ÖZER – MAZ İnşaat OG			
AKARAY Grup - GENEL İnşaat OG	BOR İnşaat			
İSMAİL ÖZHELVACI İnşaat	İNTA İnşaat			
ÖZER-MAZ İnşaat OG	AKARAY Grup- GENEL İnşaat OG			
MORDOĞAN İnşaat-FURKA Yapı OG	PEHLİVANOĞLU Yapı			
PEHLİVANOĞLU Yapı-ASİL İnşaat OG	MORDOĞAN İnşaat-FURKA Yapı OG			
AKARAY Grup- GENEL İnşaat OG	MORDOĞAN İnşaat-FURKA Yapı OG			
ETAP İnşaat-ASİL İnşaat OG	KUTLUBEY			
ETAP İnşaat-ASİL İnşaat OG	İNTA İnşaat			
BOR İnşaat				
PEHLİVANOĞLU Yapı-ASİL İnşaat OG	BOR İnşaat	AKARAY Grup		
ATILIM İnşaat- KADIOĞLU	GÜNKA Harita- AZM Harita OG	MORDOĞAN İnşaat- FURKA Yapı	AKARAY Grup – GENEL İnşaat	
PEHLİVANOĞLU Yapı- ÖZERKA OG				
ÖZER-MAZ İnşaat OG	EMİ Harita- GAFFAR OG	BOR İnşaat	İSMAİL ÖZHELVACI İnşaat	
MORDOĞAN İnşaat-FURKA Yapı OG				
İSMAİL ÖZHELVACI İnşaat	GATEK Yapı	ATILIM İnşaat-KADIOĞLU		
ANAKENT Plan	GATEK Yapı	GÜNKA	MORDOĞAN İnşaat	
BAYTİMUR+AYSA+ALİ DEMİROK OG	KAPLAN Harita- MEKAN Harita OG	Oba	JEOTEK - PEHLİVAN	FURKA Yapı- ASİL İnşaat
GATEK Yapı-ASMET Yapı OG	SEBAT MEKAN Harita OG	EMİ Harita-SANEL Harita OG	MORDOĞAN İnşaat - Evin	
BAYTİMUR-ALİ DEMİROK-AYSA OG	KADIOĞLU	ATILIM İnşaat		

Kaynak: TRGM

Tablo'dan da görüldüğü üzere yapılan inceleme sonucunda anılan biçimde bir koordinasyon sisteminin varlığı tespit edilememiştir.

I.4.4. İhale Mevzuatı Açısından Değerlendirme

650 Kamu alımları, genel ekonomi içindeki yüksek payı ve harcanan paranın kamuya ait olması nedenlerinden dolayı üzerinde önemle durulan bir alandır. Dosya mevcudu bilgi ve belgelerden; 2009 yılı verilerine göre kamu alımları için harcanan miktar, 27 milyar TL'si ilk altı ayda olmak üzere, 66,2 milyar TL'dir. 2010 yılının ilk yarısında ise bu rakam 34,5 milyar TL olarak gerçekleştiği anlaşılmıştır. Bir önceki yılın aynı dönemine göre yaklaşık %28 artan kamu alımlarının ikinci altı aylık dönemde de aynı artışa sahip olması durumunda 2010 yılı için yaklaşık 85 milyar TL kamu alımı yapılması söz konusu olacaktır. 2009 yılında tüm alımların yaklaşık %37'si (19,8 milyar TL) yapım işleri ile ilgili olmuştur. 2010 yılının ilk yarısında ise bu oran yaklaşık %27'dir (8,2 milyar TL). Dolayısıyla kamu alımları içinde önemli paya sahip olan yapım işleri genel ekonomiyi etkileyecek rakamlara ulaşmaktadır. Kamunun ihtiyacı olan mal veya hizmetlerin en uygun fiyat ve kalitede temin edilebilmesi noktasında alım sürecinde rekabetin sağlanması, kamu alımlarının temel ilkeleri arasında sayılmaktadır. Nitekim 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 5. maddesinde de rekabet ilkesi yer almaktadır. Bu nedenle, rekabetin korunması en az diğer mal veya hizmet piyasalarında olduğu kadar kamu ihalelerinde de önemlidir.

670 Kamu alımlarında rekabetçi açıdan etkin bir alım mekanizması iyi düzenlenmiş bir ihale sistemiyle sağlanabilir. Kaynakların onları en iyi değerleyecek olanlara dağıtımını sağlamak açısından iyi tasarlanmış bir ihale mekanizması en tercih edilen yöntemdir. Ancak ihalelerin amacı yalnızca düzenleyene yüksek gelir getirmesi değil bunun yanı sıra;

- Mevut kaynakların optimum etkinlikte dağılımını,
- Hizmetin sunumunda etkili ve sürdürülebilir rekabeti,
- Devlet, yatırımcı ve tüketici için ekonomik değeri tam anlamıyla tesis edecek bir piyasa yapısını

680 sağlamaktır. Öte yandan ihalenin yöntemi kadar tasarımının ve detaylarının da uygun bir şekilde belirlenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Rekabet karşıtı eylemlerin özellikleri ihale konusu nesneye ve ihale kurallarına göre şekillenmektedir. Söz konusu eylemlerin tespiti ve engellenmesi bakımından ihale yöntemlerinin, teklif stratejilerinin, oyuncu ve piyasa özelliklerinin çok iyi bilinmesi gerekmektedir. İhalelerin yukarıda anılan amaçları sağlamasının önündeki en büyük engellerden birisi ihale katılımcılarının danışıklı eylemleridir. Bu türden danışıklı eylemlerin önceden (*ex ante*) ve sonradan (*ex post*) olarak denetlenmesi gerekmektedir. Önceden denetim ve sonradan denetim bir bütün halinde işlemelidir. Bu anlamda öncelikli olarak ihale tasarımının ve ihale mevzuatının olabildiğince rekabetçi bir bakış açısına sahip olması gereklidir. Önceden denetimin yetersiz olduğu sistemlerde rekabet otoritelerince sonradan yapılacak denetimlerin etkinliği son derece sınırlı olacaktır.

690 Danışıklı eylemlerin ihale piyasalarında ortaya çıkmasını kolaylaştıran faktörleri yapısal faktörler ve yapısal olmayan faktörler olarak sınıflandırmak mümkündür.

1-Yapısal Faktörler

a- Piyasanın yapısı: Yakın ikamesi az olan veya hiç olmayan ürünlerin yer aldığı, homojen malların satıldığı, büyük teknolojik değişikliklerin ve yeni firma girişinin olmadığı, az sayıda büyük firmanın yer aldığı, yüksek yoğunlaşma oranının, giriş engellerinin ve batık maliyetlerin olduğu piyasalarda rekabet sorunlarının yaşanma

700 ihtimali yükselmektedir. İnceleme konusu olayda AT/TİGH projelerinin temel olarak yapım işlerine dayandığı ve bu nedenle inşaat/taahhüt işi yapan tüm teşebbüslerin katılımına açık olduğu değerlendirilse de AT/TİGH projeleri çok sayıda basamak içeren yapım işleriyle birlikte sosyolojik boyutu olan planlama ve dağıtım işleri gibi çeşitli alanlarda uzmanlık gerektiren karmaşık bir yapı göstermektedir. Örneğin herhangi bir AT/TİGH projesinde parselasyon, dağıtım, tesviye, köy altyapısı, arazi sulama ve ulaşım altyapısı gibi çok farklı alanlarda uzman işgücüne gereksinim duyulmaktadır. Bu açıdan AT/TİGH projesi ihalelerine katılabilecek teşebbüs sayısı Türkiye ölçeğinde oldukça sınırlı kalmaktadır. İnceleme tarihi itibarıyla gerçekleştirilen 102 ihaleye katılan teşebbüs sayısı toplamda 50 dolayındadır.

710 b- Rakipler arası ilişkilerin yapısı: İnceleme konusu AT/TİGH ihalelerine katılan teşebbüslerin kurdukları ortak girişimler, alt yüklenicilik sözleşmeleri, ortak hizmet alımları (mali müşavirlik vb.) ve sektör derneği bünyesindeki toplantılar bağlamında yoğun bir iletişim içinde oldukları anlaşılmaktadır.

2-Yapısal Olmayan Faktörler

720 a- Kurumsal faktörler: Rakip firmaların buluşmasını yasal kılan aktif ticaret birliklerinin mevcudiyeti ile birlikte rekabet mevzuatı ve ilgili diğer mevzuatın rekabet kurallarına uygunluğu ve paralelliği de rekabetçi ortam bakımından önemlidir. İnceleme konusu AT/TİGH ihalelerine katılan teşebbüslerin profesyonel çalışanları ilgili meslek odasına kayıtlı olmak durumundadır. Ancak özel olarak AT/TİGH işi yapan teşebbüslerin bir araya gelmesiyle oluşan ATİYAD adlı dernek teşebbüsler arası iletişimi daha da kolaylaştırmaktadır. Diğer yandan, teşebbüslerin hiçbir kısıtlama bulunmaksızın ihalelere ortak girişim kurarak katılmalarına, birbirleriyle alt yüklenicilik sözleşmesi imzalayabilmelerine, sermayesinin yarısından fazlasına sahip olmadıkça gerçek kişiler aracılığıyla şirketler arası her türden yapısal bağın kurulmasına olanak tanıyan 4734 sayılı Kanun rekabetçi pazar oluşumu amacına uzak bir yapı göstermektedir.

730 b- İhale tasarımı ve seçilen yöntem: İşbirlikçi ve rekabetçi davranışların yapısı seçilen ihale mekanizmasının yapısıyla doğrudan bağlantılıdır. İnceleme konusu olayda AT/TİGH ihaleleri kapalı teklif ilk fiyat yöntemi eşik değer eklenerek uygulanmaktadır. Seçilen yöntem rekabetçi açıdan en uygun yöntemlerden biri olmakla birlikte bağımsız olarak ihale yapılacak proje büyüklüklerinin tespitini ve ilgili ihaleye teklif vereceklerden istenen iş bitirme belge tutarının büyüklüğünü de içeren ihale kurallarının tasarımı son derece önemlidir. Bu ölçütlerin yüksekliği teşebbüsleri ortak girişim kurmaya ve/veya alt yüklenicilik sözleşmeleri yapmaya itebilmektedir.

Dosya konusu AT/TİGH ihaleleri kapsamında danışıklı eylemlerin ortaya çıkmasını sağlayabilecek yapısal ve yapısal olmayan çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Rakipler arası ilişkilerin yapısı, kamu ihale mevzuatının rekabet kurallarına uygunluğu, rakip firmaların buluşmasını ve firma davranışlarının koordine edilmesini kolaylaştıran yapıların bulunması gibi etmenler danışıklı eylemlerin ortaya çıkmasını kolaylaştıran başlıca unsurlardır.

740 4734 sayılı Kanun'un 14. maddesinde düzenlenmiş olan ortak girişimler ve 15. maddesinde düzenlenmiş olan alt yükleniciler bu sektörde sıklıkla başvurulan uygulamalardır. Bu çerçevede teşebbüsler bir ihalede ortak girişim kurdukları teşebbüsle bir başka ihalede rakip olabilmekte ya da teşebbüsler birbirlerinden ihale konusu işin özelliği nedeniyle ihtiyaç görülmesi halinde alt yüklenici olarak hizmet alabilmektedirler. AT/TİGH ihalelerinde de geçerli olan bu durum nedeniyle teşebbüslerin kimi ihalelerde ortak girişim kurarak birlikte fiyat teklifi vermesine

750 raĝmen aynı teşebbüslerin bir başka ihalede birbirleriyle rakip konumunda teklif verdikleri görölmektedir. Hatta bazı durumlarda ihaleyi kazanan teşebbüs haritalama, sulama sistemlerinin getirilmesi ve tarla düzeltme gibi işleri aynı zamanda söz konusu ihalede rakip konumunda bulunan teşebbüslere alt yüklenici olarak yaptırmaktadır. Sürecin bu tarzda işlenmesi pazarı son derece şeffaf hale getirmekte, taraflar arasındaki iletişimi kolaylaştırmakta ve yoğunlaştırmaktadır.

760 Bu çerçevede, AT/TİGH ihalelerine katılan ilgili teşebbüsler arasında iletişimi kolaylaştıran ve pazarı şeffaflaştıran bir sistemin mevcut olduğu görölmüş ise de yapılan yerinde incelemelerde doğrudan doğruya rekabeti kısıtlayıcı bir eylemin varlığını gösteren herhangi bir belgeye ulaşılamamış, bunun yanı sıra, ilgili teşebbüslerin ihalelerdeki davranışlarına yönelik yapılan incelemede de bu yönde bir tespit bulunulamamıştır.

J. SONUÇ

Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre;

Dosya konusu iddialara yönelik olarak 4054 sayılı Kanun'un 41. maddesi uyarınca soruşturma açılmasına gerek olmadığına OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.